

Klaipėdos vitraž

S.Drebickaitės „Gamtos pažinimas. M

Apie Silvijos Drebickaitės (1957–2020) keturių dalių vitražą „Gamtos pažinimas. Mokslas. Darbas. Menas“ seniausiame Klaipėdos universiteto (KU) pastate sužinojau atsitiktinai. Ne kartą esu buvusi Pedagoginiame – taip trumpai mano karta vadina buvusio Pedagoginio instituto pastatą S.Nėries g. 5, kur dabar įsikūręs Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakultetas. Čia kurį laiką dirbo mano tėvas dailininkas Vaidotas Navardauskas, paskui psichologiją studijavo dukra. Ne kartą vaikščiojau ilgais fakulteto koridoriais, bet niekada nebuvau užsukusi į aktų salę, kurią fakulteto dekanas profesorius Rimantas Balsys dabar gražiai vadina vitražų sale.

Birutė SKAISGIRIENĖ

Vitražų salė

Nuotrauką su nematyto vitražo fragmentu atsitiktinai pamačiau socialiniuose tin-

kluose. Iš prieraišo po ja sužinojau tik tiek, kad toks vitražas buvo Šiaulių pedagoginio instituto (ŠPI) Klaipėdos ikimokyklinio auklėjimo fakultete, jo autorė – tapytoja monumentalistė S.Drebickaitė. Jau esu minėjusi, kad vitražų paieškos labai panašios į detektyvinį tyrimą – tikrini faktus, ieškai liudininkų, fiksuoji smulkiausias detales, kurios galėtų padėti atkurti vitražo metriką ir sukūrimo istoriją.

Pirmiausia reikėjo sužinoti, ar vitražas išlikęs. Susisiečiau su KU Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto dekanu profesoriumi R.Balsiu. Dekanas patvirtino, kad toks vitražas tikrai yra, ir, nepaisydamas griežto karantino, pakvietė mus į universitetą. Tikėjaisi pamatyti nedidelį kūrinį – iš nuotraukos sunku buvo įsivaizduoti vitražo mastelį, todėl R.Balsiui atvėrus salės duris, abu su fotografu Algimantu Jaru-

S.Drebickaitė. Keturių dalių teminis vitražas „Gamtos pažinimas. Mokslas. Darbas. Menas“. 1987 m. Pl

ų istorijos (4)

okslas. Darbas. Menas“ universitete

kaičiu netekome žado. Erdvioje salėje visa didybe švietė keturi didžiuliai vitražai. Pro spalvotus stiklus į tuščią patalpą plūdo ryški pavasario šviesa ir apleista, nugyventa aktų salė žėrėjo kaip karališka menė.

Šviesaus atminimo menininkė S.Drebickaitė keturis plono spalvoto stiklo vitražus „Gamtos pažinimas“, „Mokslas“, „Darbas“, „Menas“ sukūrė 1987 m. Bendras vitražų plotas – 65 kv. m.

Kol Algimantas visais rakursais fotografavo vitražą, profesorius R.Balsys su didžiuliu entuziazmu pasakojo apie vitražų salės viziją: čia vyks koncertai, kultūriniai renginiai, ši menė artimiausiu metu taps reprezentacine Klaipėdos universiteto erdve. Pirmieji žingsniai jau matyti – į salę sugrąžintas senas fortepijonas.

Sunkiau sekėsi atsekti S.Drebickaitės vitražo sukūrimo istorijos pėdsakus. Kaip

būtų buvę paprasta paskambinti pačiai Silvijai – ji buvo šiltas ir bendraujantis žmogus, nuolatinė Nidos tapybos plenerų dalyvė. Bet pavėlavau – 2020 balandžio 9 d. netikėtai sustojo menininkės širdis. Klaipėdiečiai gal dar prisimena Silviją – 2019 m. gegužę menininkė savo tapybos darbus eksponavo Naujojoje Klaipėdos galerijoje. Tapybos paroda „Pėdsakai laike“ buvo išties įspūdinga. ►

alvotas stiklas, švinas. S.Nėries g. 5, Klaipėda, Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakultetas.

Algimanto Jarukaičio nuotr.

„Gamtos pažinimas“.

„Gamtos pažinimas“. Fragmentas.

Sukūrimo istorija

◀ Už informaciją esu dėkinga profesoriui R.Balsiui. Jo geranoriškumo dėka išvengiau ilgo kapstymosi archyvuose, kur nežinia ką būčiau radusi – gal tik pabirus faktus. Kam tais laikais rūpėjo meno kūrinį dokumentavimas?! Gavai užsakymą, įvykdei ir pamiršai. R.Balsys surado liudininką, universiteto ūkvedį Kęstutį Mazgelį, kurio šviesi atmintis leido atkurti trijų dešimtmečių senumo istoriją.

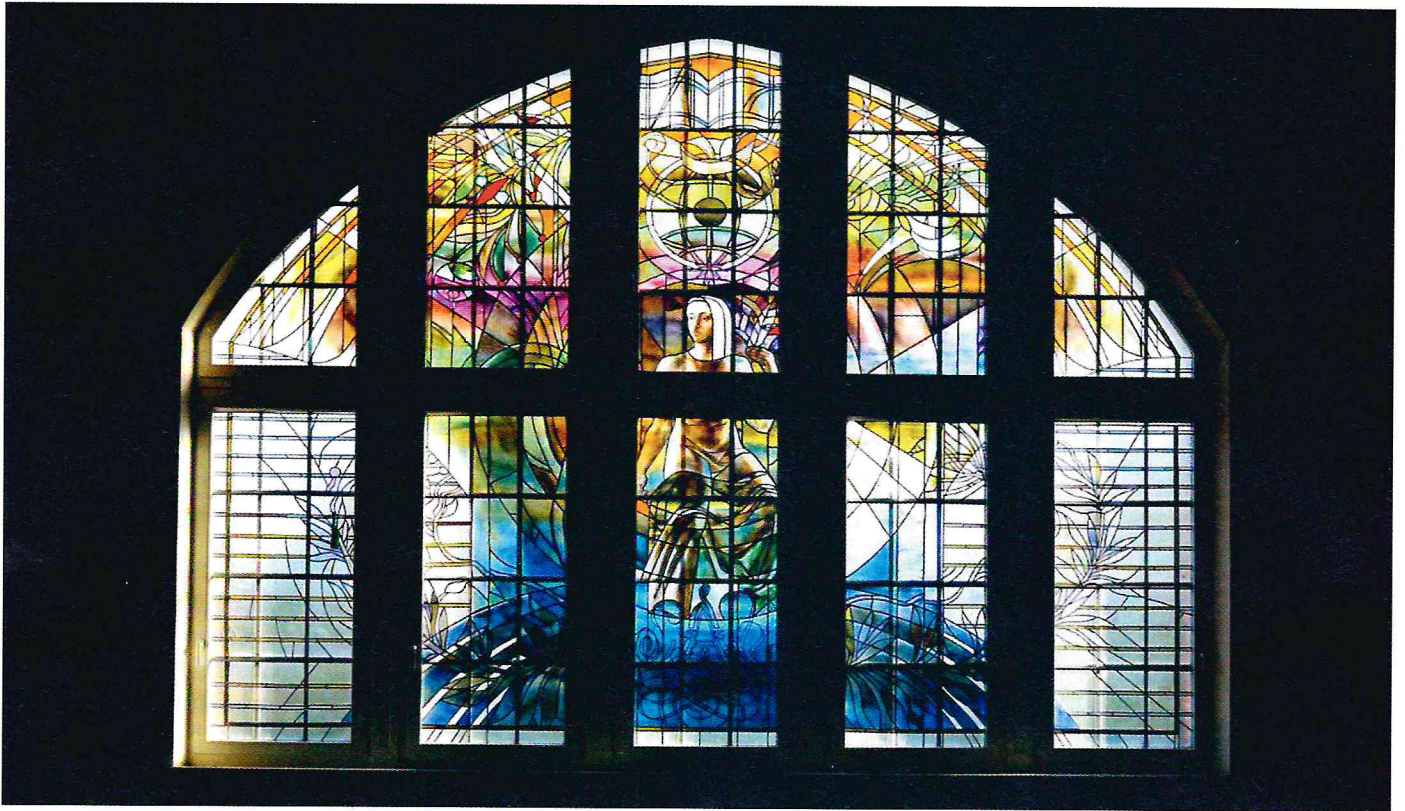
Tuomečio ŠPI Klaipėdos ikimokyklinio auklėjimo fakulteto aktų salėje vitražas atsirado buvusio choro vadovo Česlovo Mikučio iniciatyva. Apleistoje salėje, iškraustę senus rakandus, aplūžusias kėdes ir kitą susikaupusį turtą, kurį laiką repetavo teatrai. Dvejus metus vargę šioje salėje būsimieji artistai išsikraustė, o salė atiteko choristams. Nesmagu buvo choro vadovui Č.Mikučiui repetuoti nejaukioje patalpoje. Nuėjo jis pas

tuometį fakulteto dekaną profesorių Juozą Rauckį prašyti lėšų salės remontui. Dekanas įsiklausė į chormeisterio prašymą ir ėmėsi žygių. Pasikvietė į Klaipėdą ŠPI rektorių Vytautą Bendiką, surengė jam prašmatnų priėmimą, ir 1987 m. pavasarį buvo skirta nemenka suma rublių. Tokios sumos užteko ne tik būtiniausiems dalykams, liko ir menui. Dekanas J.Rauckis, nusprendęs, kad salėje reikia vitražo, kreipėsi į „Dailės“ kombinato vyriausiąjį dailininką Antaną Marcinkevičių. Viskas vyko labai greitai.

„Dailės“ kombinatas užsakymą pasiūlė jaunai menininkei monumentalistei S.Drebickaitėi. Jai tuomet buvo tik trisdešimt, tačiau nepaprastai gabi Sofijos Veiverytės mokinė po monumentaliosios tapybos studijų Lietuvos valstybiniame dailės institute aktyviai dalyvavo kuriant sienų tapybą, mozaikas ir vitražus. Per dešimt pirmųjų savarankiškos kūrybos metų dailininkė sukūrė ne vieną freską ir vitražą visuomeninių pastatų interjeruose: freskas „Mokslas ir menas. Architektūra ir technika“ (1980) ir „Senovės lietuviai“ (1986) Vilniuje, freską „Žirgai“ (1986) Širvintose ir klasikinį vitražą „Jūros dugnas“ (1986) gydomajame baseine Palangoje. Tai buvo didelių formatų skirtingų technikų monumentaliosios tapybos darbai, kurie bylojo apie gerą S.Drebickaitės profesinį pasiruošimą, plačius jos kūrybos užmojus ir sugebėjimą kurti išpūdingas kompozicijas. Kodėl užsakymas atiteko jai, sunku pasakyti, gal ŠPI rektorius profesorius V.Bendikas turėjo sentimentų savo miestui Šiauliams, mat, Silvija taip pat šiaulietė, o gal „Dailės“ kombinato vyriausiąjį dailininką A.Marcinkevičių sužavėjo menininkės ritmo jausmas, išdailinti spalviniai sprendimai ir monumentalus lengvumas.

Restauruotas, atnaujintas

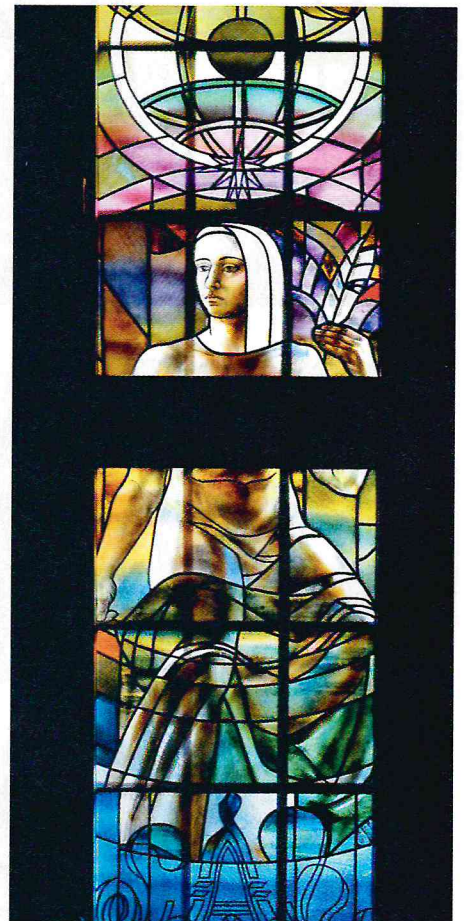
Dabar S.Nėries g. 5-ajame name įsikūręs Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakultetas. Naujasis pastato šeimininkas etnologas profesorius R.Balsys iš naujo puoselėja ir gražina seniausią KU pastatą. Dekanas labai džiaugiasi, kad S.Drebickaitės vitražas yra atnaujintas ir sudėtas į stiklo paketus. Restauracijos darbus atliko bendrovė „Pamario restauratorius“. Dabar didžiausia dekanato viltis – kapitalinis salės remontas. ▶

„Mokslas“.

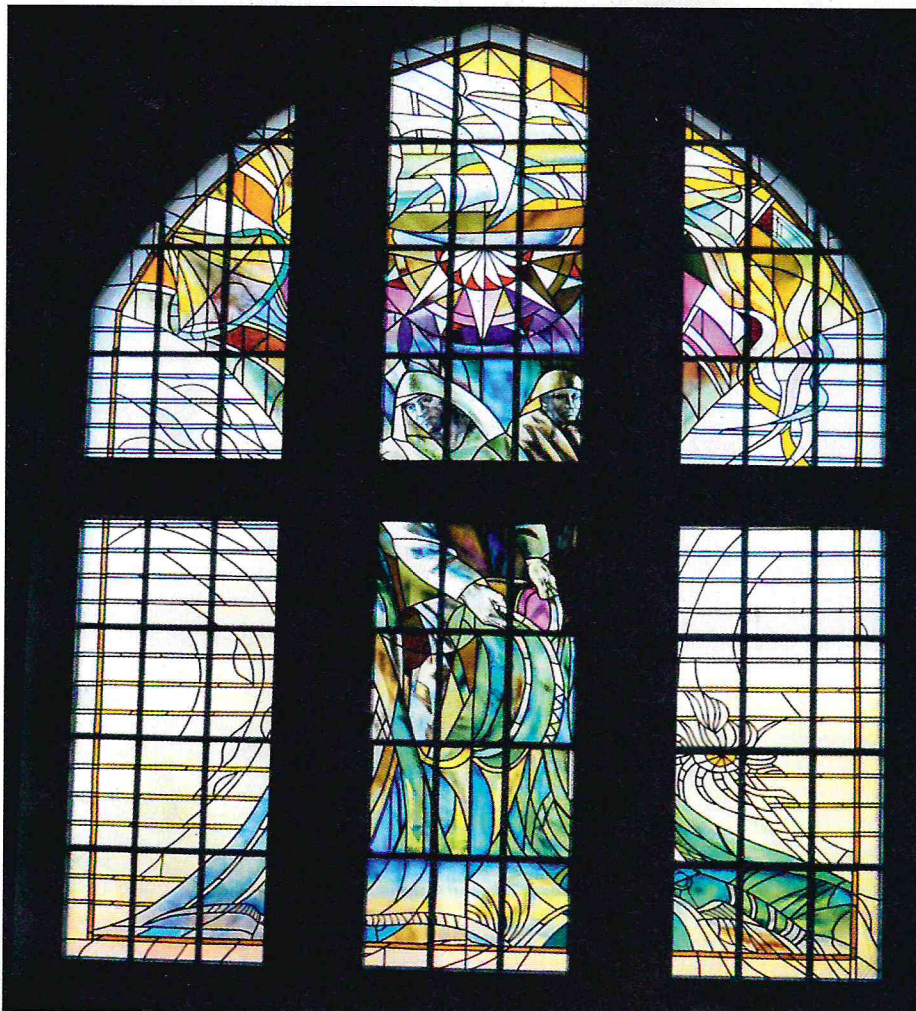
S.Drebickaitė mėgo tapyti prie jūros.

Sauliaus Kruopio nuotr. „Mokslas“. Fragmentas.

◀ Tikslesnės informacijos apie S.Drebickaitės vitražą tikėjaisi rasti knygoje „Mokslas ir menas Klaipėdos universitete 25+“, kurią 2016 m. išleido KU leidykla. Deja,

apie jį neužsiminta nė žodeliu. Vitražas nepaminėtas ir naujausiame proginiame Klaipėdos universiteto leidinyje „Klaipėdos universitetas. Senujų pastatų istorijos“ (2020).

„Darbas“.

„Darbas“. Fragmentas.

Rinkdama informaciją apie S.Drebickaitę, didžiausios pagalbos sulaukiau iš jos dukros Alesandros Rulytės-Gaušienės. Alesandra atsiuntė mamos tapybos albumą. Jį kaip diplominį darbą 2009 m. sumaketavo ir parengė pati Alesandra. Kita labai vertinga Alesandros dovana – naujausia knyga apie Lietuvos vitražų kūrėjus – Editos Utarienės sudarytas albumas „Šviesos architektūra“.

Iš šių leidinių ir S.Drebickaitės draugų bei menotyrininkų išvalgų susidėliojo menininkės portretas.

Nespėjo atsiskleisti

S.Drebickaitė gimė 1957 m. Šiauliuose. 1975–1980 m. Lietuvos valstybiniame dailės institute studijavo monumentaliąją tapybą. Kompozicijos žinių įgijo iš S.Veiverytės, tapybos – iš Leopoldo Surgailio, piešimo – iš Kazimiero Morkūno. Baigusi studijas, aktyviai įsitraukė į visuomeninių objektų sienų tapybos, mozaikų ir vitražų kūrybą. Nuo 1972 m. dalyvavo personalinėse ir jungtinėse parodose Lietuvoje ir užsienyje. 1983 m. tapo Lietuvos dailininkų sąjungos nare. S.Drebickaitė buvo aktyvi Lietuvos ir užsienio tarptautinių tapybos plenerų dalyvė.

Apie S.Drebickaitės kūrybą menotyrininkė doc. dr. Nijolė Tumėnienė rašė: „Jos kūrinių motyvuose dominavo gamtos gyvenimas – jos formų įvairovė ir judėjimo potencialas – augimas, žydėjimas, stichiška prigimtis. Kartais gamtos motyvai įgaudavo simbolinę prasmę. Ji vaizdavo žirgus, medžioklės scenas, ieškojo mokslo ir meno simbolių. Vitražuose pirmenybę teikė plonam stiklui, mozaikose – natūralių akmenų koloritui, sienų tapyboje – sgrafito technikai. Taip prabėgo pirmas jos kūrybos dešimtmetis.“

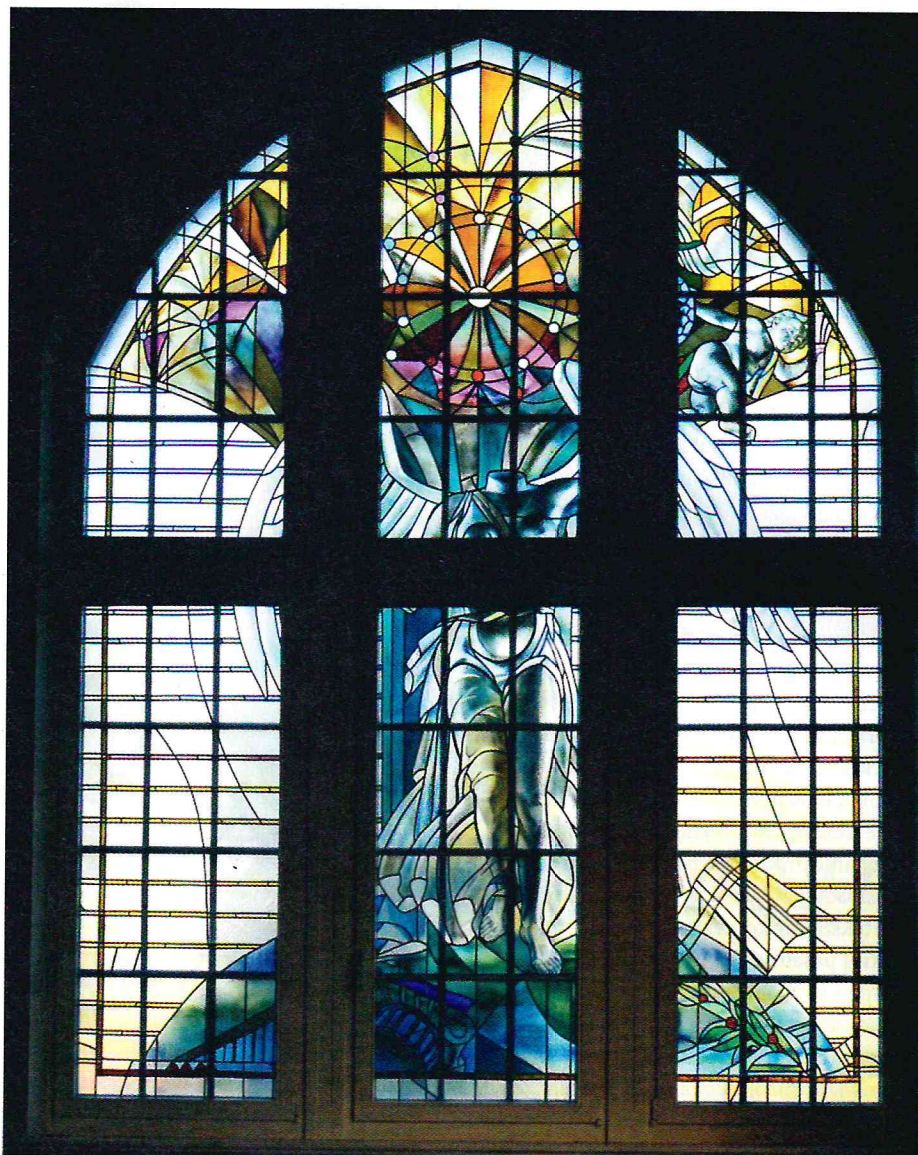
S.Drebickaitė nespėjo atsiskleisti kaip monumentalistė, nes, deja, architektūrinės dailės klestėjimo era užsibaigė Lietuvai atgavus nepriklausomybę. Monumentaliąją dailę išstūmė naujos architektūros mados, kiti statybų tempai ir pasikeitęs požiūris į interjero grožį. Bet Silvija atrado sau m Colbertinę tapybą. Dar studijų metais profesorė S.Veiverytė jai sakė: „Jei neturėsi sieninės tapybos užsakymų, galėsi tapyti portretus.“ Ir išties Silvija buvo puiki tapytoja. Ji tapė portretus, peizažus, natūrmortus. Jos vaizduotė žadino natūros formas, tapydama

paveikslus, savo dėmesį ji sukonzentruo-
davo į kūrybinės minties raišką. Visi jos
kūriniai yra labai poetiški.

„S.Drebickaitės vitražuose susijungia
dekoratyvumas ir monumentalumas. Ji
meisteriškai valdo pastato erdvę, pasitelkda-
ma vitražo skaidrumą, spalvų gradaciją ir
šviesos srautus. Silvijos vitražuose juntama
esminė kompozicinė idėja. Ją ji realizavo
subtiliomis, preciziškai modeliuotomis lini-
jų struktūromis, transformuojančiomis natū-
ros (gamtos formų) ir kultūros (kolonų)
suabstraktintų formų jungtis. Šiuo požiūriu
išsiskiria vitražai „Kolona I“ ir „Kolona
II“ (1990) Lietuvos draudimo bendrovės
administraciniame pastate Vilniuje. Centre
dominuojančias violetines kolonų vertikales
ji suformavo pasitelkusi subtilią pilkšvai
violetinių atspalvių gamą, struktūriškai
apipynę virpančiais linijų ritmų srautais“, –
taip apie S.Drebickaitės kūrybą atsiliepė
menotyrininkė Nijolė Nevčesauskienė.

Monumentaliai lengva

Gražus S.Drebickaitės kaip kūrėjos por-
tretas atgimė tapytojos Jurgitos Rancevie-
nės prisiminimuose: „Jei trumpai reikėtų
apibūdinti Silvijos kūrybą, pasakyčiau –
monumentaliai lengva, skaidru. Tokia buvo
ir Silvija. Monumentali ir skaidri. Šviesulys.
Nepaprastai tikra, stipri, atvira, žmogus be
buko principinio egoizmo ir manipuliacijų.
Gera, nuoširdi, mylinti, veikli, keliaujanti,
šviesios sielos, gilaus gyvenimo suvokimo ir
ramybės kupina. Vaišinga ir puiki kulinarė,
mylinti mama. Paprasta, bet anaipatol ne-
prasta. Priimanti, tolerantiška, žinanti savo
vertę. Reto kalibro žmogus ir kūrėja, mylinti
ir besimėgaujanti gyvenimu, kūryba, drau-
gais. Viena stipriausių Lietuvos monumen-
tališčių. Tiesą sakant, nelabai ir žinau, ar dar
tokių stiprių monumentalaus meno kūrėjų
moterų Lietuvoje buvo ir ar yra. Silvija
turėjo ne tik gilų gyvenimo ir žmonių pojūtį
ir žvilgsnį, kuris tarsi kiaurai nuskaitydavo
žmogaus sielą. Taip pat kiaurai materiją ji
matė kūrybą. Toks jausmas, kad linija, for-
ma ir šviesa jos kūrinuose buvo dėliojama
lengvai, tarsi be pastangų, o rezultatas perša
mintį, kad viskas, kas sukurta, buvo apskai-
čiuota naudojant begales matematinių for-
mulių. Toks spalvos ir šviesos sklaidos bei
kūrinio struktūros suvokimas jos kūrinio-
se matomas tiek vitražuose, tiek freskose ir

„Menas“.

„Menas“. Fragmentai.

Algimanto Jarukaičio nuotr.

molbertinėje tapyboje. Net neperšviečiamas
materijas ji sugebėdavo paversti skaidriom-
mis, tarsi kiaurai nutviekstomis saulės.“

Tai viskas, ką per trumpą laiką pavyko
sužinoti apie šviesaus atminimo dailinin-
kę monumentalistę S.Drebickaitę. Silvijos
sukurtus vitražus KU Socialinių ir huma-
nitarinių mokslų fakultete galima apžiūrėti

gyvai, iš anksto susitarus su dekanu arba
pasisiūlius į ekskursiją. Bet kada šiais ir
kitais Klaipėdos vitražais – išsaugotais ir
neišlikusiais – galima pasigrožėti Klaipė-
dos miesto savivaldybės Imanuelio Kanto
viešosios bibliotekos sukurtame virtualiame
freskų ir vitražų žemėlapyje <http://www.biblioteka.lt/freskos/>.